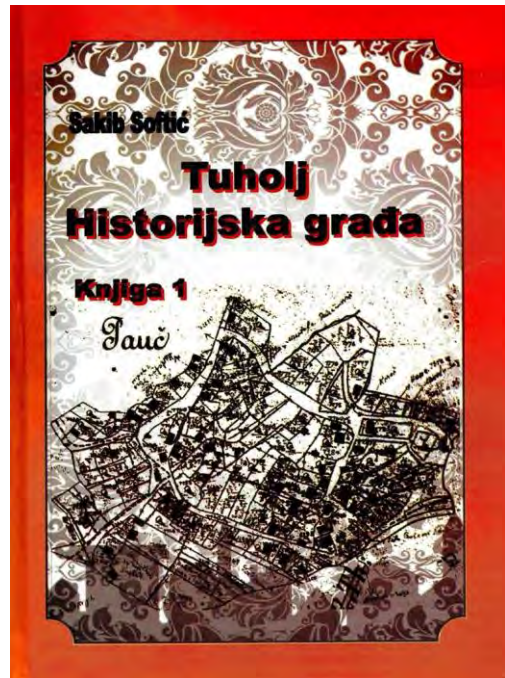

Emil Mujkić, bachelor historije

**STANOVNIŠTVO TUHOLJA – HISTORIJSKA GRAĐA, KNJIGA 1 –
SAKIB SOFTIĆ
(Prikaz)**

Knjiga „Stanovništvo Tuholja – historijska građa“, izdata 2013. godine od strane JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, predstavlja finalni produkt višegodišnjeg istraživanja njenog autora prof. dr. Sakiba Softića, sprovedenog sa ciljem, kako to sam autor kaže – spasa od zaborava interesantnih detalja iz bogate prošlosti tuholjskog kraja. I sam rodom iz Tuholja, malog mjesta na nekih desetak kilometara od Kladnja, Softić ističe kako je dugo vremena, decenijama unazad, želio napisati nešto o svom zavičaju.

Pisana na 276 stranica i štampana u 100 primjeraka, ova knjiga podjeljena je na 11 poglavlja, a svako od njih na nekoliko dodatnih sekcija. Već u uvodnom dijelu (str.

3-7) primjećujemo da je kod autora još od ranog djetinjstva izraženo veliko interesovanje za prošlost rodnog kraja i njegovih stanovnika. Shodno tome i prve informacije koje je prikupljao dolazile su od djeda Emina Softića i njegova tri brata, Rasima, Alje i Osmana. Upravo su njihove priče o starim lokalnim familijama, njihovim migracijama, kao i o bolestima koje bi ih znale pokositi, kod Softića produbljivale želju da se jednog dana ozbiljnije posveti istraživanju tuholjske prošlosti. Tako je započeo jedan dug proces, prožet brojnim istraživanjima historijske i arhivske građe, koji je uspješno okončan izdavanjem ove knjige. Put ga je najprije odveo u Historijski muzej u Tuzli te Islamsku zajednicu i Biblioteku u Kladnju, gdje pronalazi mnoštvo dokumenata vezanih za Tuholj i njegovo stanovništvo sa kraja 19. i u prvoj polovini 20. stoljeća, koji će mu biti od neprocjenjive vrijednosti u pisanju ove knjige (zahtjevi za dodjelu državnog zemljišta, gruntovne i katastarske knjige, matične knjige rođenih i umrlih itd). Nakon toga obilazi i Sarajevo, tj. Gazi Husrev-begovu biblioteku, Historijski arhiv grada Sarajeva, Historijski arhiv Bosne i Hercegovine, Arhiv Federacije BiH, Historijski muzej, Zemaljski muzej, Orijentalni institut, Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku Bosne i

Hercegovine, Vakufsku direkciju i Bošnjački institut, gdje također dolazi u doticaj sa nizom korisnih dokumenata. Na taj način je, uprkos nedostatku ijednog ranijeg rada o prošlosti Kladnja i njegove okoline, kao i nemogućnosti da pristupi arhivskoj građi iz osmanskog perioda u samom Kladnju, autor ipak uspio obezbjediti dovoljnu količinu historijske i arhivske građe, knjiga i članaka, za jednu izrazito kvalitetnu naučnu publikaciju.

U drugom poglavlju ove knjige (*Prvi popisi stanovnika po dolasku Turaka u Bosnu*, str. 7-19) prikazani su podaci iz pet popisa vršenih u periodu od 1468. do 1604. godine. Nahija Kladanj je u sumarnom popisu Sandžaka Bosna iz 1468. godine imala 14 sela i 113 domova, s tim da je naglašeno da se radi o naseljenim mjestima te da su postojala i neka nenaseljena mjesta iz kojih je stanovništvo po osmanskom osvajanju izbjeglo i nije se vratilo ni pet godina kasnije. Neka od mjesta navedenih u ovom popisu danas i ne postoje. Čitajući podatke iz opširnog katastarskog popisa Bosanskog sandžaka 1488/9. godine, zatim popisa Timarnog deftera za nahiju Kladanj iz 922. hidžretske godine, popisa nahije Kladanj iz oko 1570. godine, popisa sela nahije Kladanj i poimeničnog popisa stanovnika sela Tuholj iz 1604. godine, primjećujemo tendenciju povećanja broja muslimanskog stanovništva u nahiji Kladanj (islamizacija), ali i u samom Tuholju. Povećava se i sam broj sela u kladanjskoj nahiji: 1468. godine ona broji 14 sela, a 1604. već 31. Prikazani su i podaci o visini prihoda svakog sela, a autor iznosi i zaključak kako je većina ovih sela, pa tako i Tuholj, svoje nazive dobila prije osmanskog osvajanja.

Treće poglavlje (str. 21-32) nosi naziv *Popisi vlasnika zemljišta u XIX vijeku prema turskoj gruntovnici* i donosi deftere tri kladanjska sela: Pauča (2 puta), Goletića i Tuholja. Jasno je da je proces islamizacijedo pred kraj osmanske vladavine Bosnom i Hercegovinom već potpuno izmjenio sastav stanovništva, što se može vidjeti i u ovim popisima. Konkretno, u Tuholju su od 26 vlasnika zemljišta svi bili muslimani.

Dolaskom austrougarske vlasti u Bosnu i Hercegovinu, Tuholj (općina – džemat) ostaje u sastavu, sada kotara, Kladnja. Džemat Tuholj (Toholj) tada su činila mjesta: Brateljević, Mladovo (Olovce), Toholj (kasnije Tuholj), Vranović (Vranovići) i naknadno Pauč. Prema popisu stanovništva od 16. juna 1879. godine džemat Toholj je ukupno imao 100 kuća, 128 stanova i 770 stanovnika, od čega su 403 bili muslimani i 367 pravoslavci. Popis objavljen 1. maja 1885. godine donosi podatke o postojanju 116 kuća i 119 domova u džematu Tuholj. Ukupno je bilo 870 stanovnika (455 muslimana i 415 pravoslavaca). 22. aprila 1895. godine izvršen je novi popis. U Tuholju (džematu) je prema njemu bilo 134 kuće, 131 porodica i ukupno 915 stanovnika – 479 muslimana i 436 pravoslavaca. Prema posljednjem austrougarskom popisu (11. oktobar 1910. godine) samo mjesto Tuholj imalo je 55 kuća, 51 porodicu, 330 stanovnika, od toga 271 musliman i 58 pravoslavac. Četvrto poglavlje knjige (str. 33-34) zaključeno je tabelom sa podacima iz popisa stanovništva sprovedenog 1921. godine, za vrijeme Kraljevine SHS. Tada je mjesto Tuholj imalo 329 stanovnika, od čega 49 Srba i 280 muslimana.

U petom poglavlju (str. 35-46) pronalazimo spisak vlasnika zemljišta i kuća u K. O. Tuholj po dolasku Austro-Ugarske, ukupno njih 220 (najčešće se spominju

prezimana Halilović, Šarić, Hajdarović, Softić, Buševac, Turalić, Karać, Čorbić...), kao i spisak vlasnika kuća po mahalama iz 1898. godine. Šesto i sedmo poglavlje knjige čine spiskovi vlasnika i posjednika kuća, odnosno zemljišta sa područja K. O. Brateljevići i K. O. Vranovići, dok su u osmom prikazani podaci iz Gruntovne knjige I Olovci – Mladovo 1 - 50 iz 1898. godine (ime i prezime vlasnika/posjednika, prebivalište i podaci o kmetovskoj porodici). Autor Sakib Softić ovdje ističe i promjenu kako konfesionalne, tako i vlasničke strukture stanovništva na području tuholjskog džemata po dolasku Austro-Ugarske. I u prikazanim spiskovima i tabelama iz raznih popisa možemo jasno primjetiti trend rasta broja, ali i uloge pravoslavnog stanovništva – pravoslavni kmetovi sve češće, po osnovu ugovora o kupoprodaji, postaju vlasnici zemljišta.

Za proučavanje perioda između dva svjetska rata autoru je najviše poslužio djelovodnik Uprave šumskih dobara Kladanj XV za period 1920-1941, broj 38, koji je pronašao u Historijskom arhivu u Tuzli. Naime, u pomenutom djelovodniku zavedeni su zahtjevi koje su stanovnici Tuholja podnosili Šumskoj upravi Kladanj u vidu molbi za dodjelu državnog zemljišta. Uz molbu se predavala i kućna lista sa imenima svih članova porodičnog domaćinstva, a budući da su skoro sve porodice podnosile ovakve molbe, malo je nedostajalo da na ovaj način dobijemo i jedan potpun poimenični popis stanovnika Tuholja. Osim toga, u toku postupka je na lice mjesta izlazila terenska komisija, čiji izvještaji nam daju podatke o imovinskom stanju stanovnika, a konačnu odluku donosilo je Općinsko vijeće Kladanj, pa saznajemo i ko su bili tadašnji vijećnici. U knjizi, tačnije njenom devetom poglavlju, na stranicama 61-86, je prikazan kompletan spisak lica (ukupno 128) koja su podnijela pomenute molbe (prezime, ime, očevo ime, prebivalište, broj čeljadi, površina vlastitog zemljišta, broj zahtjeva i površina dodijeljenog zemljišta), kao i kompletne kućne liste predate do novembra 1939. godine. Dva posljednja poglavlja knjige, deseto i jedanaesto, donose podatke o familijama koje su živjele u mahali Goletić 1898. godine te o članovima Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije iz mahale Goletići iz 1959. godine (redni broj, prezime, očevo ime, ime, godina rođenja i zanimanje), ukupno njih stotinu.

Drugu polovinu knjige čini prilozi (str. 99-276). Najprije možemo pogledati dijelove iz dva deftera (br. 5268 i 5288) iz 1289. i 1290. hidžretske godine. Potom je prikazan spisak naziva parcela K. O. Tuholj te od 147. do 229. str. matica umrlih muslimana. Ti podaci odnose se na period od 1929. do 1943. godine, a navode se sljedeći: ime, prezime i zanimanje preminulog; datum i mjesto smrti; mjesto stanovanja sa kućnim brojem; bračni status; vjerska pripadnost; uzroci smrti; mjesto i datum sahranjivanja te imam koji je izvršio dženazu i sahranu. Primjećujemo kako su muslimani na ovom području u datom periodu umirali, osim od starosti, najčešće od tuberkuloze, vodene bolesti, vrućice, velikog kašlja, upale pluća i sl., a početkom Drugog svjetskog rata dosta ih je ubijeno od strane četnika (najčešće klanjem) i usljed njemačkih bombardovanja. Pored matice umrlih, prikazana je i matica vjenčanih muslimana u periodu 1929-1942. godine, na str. 229-276. Autor nam u ovom dijelu knjige tabelarnim prikazom daje uvid u sljedeće podatke: godina, mjesto i datum

vjenčanja i eventualno razvoda („pušćanja“); broj domovnice; imena i prezimena vjernika i vjerenice; banovina, srez i mjesto rođenja, kao i stanovanja oba vjerenika; njihova vjerska pripadnost; datum rođenja; koji je brak po redu nekom od vjerenika; imena, prezimena, zanimanja i vjerska pripadnost roditelja i svjedoka; mjesto vjenčanja. Možemo primjetiti da je ogromna većina brakova spajana između dva pripadnika islamske vjere – samo u dva slučaja, jednom 1934. godine, a drugi puta 1937. godine, muslimani su oženili pravoslavkinje.

Stanovništvo Tuholja – historijska građa, knjiga I je djelo čijim izdavanjem su Tuholj, ali i Kladanj, konačno dobili knjigu koja se bavi isključivo prošlošću ovih, dosad vrlo slabo, gotovo nikako neistraženih krajeva i koja će, sasvim sigurno, moći da posluži kao polazna tačka za sva buduća historijska istraživanja vezana za prostor i stanovništvo Tuholja, odnosno Kladnja i okoline. Njena promocija upriličena je 8. maja 2015. godine u okviru obilježavanja Dana općine Kladanj. Tom prilikom su u kladanjskom Domu kulture promovisane dvije knjige prof. dr. Sakiba Softića – pored ove, riječ je o knjizi „Historijska građa za proučavanje prošlosti Kladnja“, također objavljenoj u izdavaštvu JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona.